

Список використаних джерел

1. Нецадим М.І. Методологічні основи планування розвитку в системі військової освіти. *Педагогіка і психологія*. 2000. № 4. 79 с.
2. Ушинський К.Д. Твори в 6-ти тт. К., 1952. Т. 4. С. 28.

Руслана ЛОЦМАН

ШКОЛА УКРАЇНОСПІВУ: ВІД МИКОЛИ ЛИСЕНКА ДО НІНИ МАТВІЄНКО

Передача традиції українського співу з уст в уста від старшого покоління молодшому, його збереження та пошук дієвих методик навчання не втрачають своєї актуальності через століття. Українська народна пісня давно позиціонує себе основою просвітницько-виховної діяльності та мистецької освіти, тож недарма саме з неї починається знайомство маленької особистості зі світом музики. Усвідомлюючи важливість використання потужного потенціалу українського співу, як тисячолітньої традиції, в процесі музичного виховання учнів та фахового становлення студентів, розглянемо в межах даної статті становлення національної школи співу від Миколи Лисенка до Ніни Матвієнко. Що ж об'єднує цих двох світочів української культури? Не лише високий професіоналізм та мистецька творчість, але й втілення практичного досвіду в педагогіці.

Микола Лисенко – основоположник української композиторської школи, видатний теоретик і педагог, у 1904 році відкрив першу музично-драматичну школу в Україні. Основою його системи музичного виховання був всебічний розвиток учнів на фольклорній основі, тож народні пісні вивчалися учнями в шкільному хорі, під час постановки та гри вистав тощо. Згодом Музично-драматична школа М. Лисенка переросла в Музично-драматичний інститут, де навчатимуть українського співу на факультетах - «вокально-сценічному», «музично-педагогічному» та «музично-науковому».

Укладена М. Лисенком «Збірка пісень в хоровому розкладі» сприяла подальшій розробці методичних матеріалів для навчання українського співу в закладах шкільної та мистецької освіти. К. Стеценко, будучи керівником хору школи М. Лисенка, продовжив його справу, розробивши «Початковий курс нотного співу» для учнів з використанням значної кількості основ опанування українського народно-пісенного репертуару. Використання підручника передбачало взаємозв'язок з раніше виданими музичними збірками для дітей: «Проліски» Я. Степового, «Дитяча розвага» С. Титаренка, «Танки та ігри народні» В. Верховинця та інші.

Продовжили справу М. Лисенка видатні композитори, фольклористи та музикознавці, які збирали усну народну творчість та на її основі готували збірники для навчання українського співу в школах. Зокрема, Ф. Колесса підготував наступні праці: «Шкільний співаник» (1925), «Співаймо! Збірничок пісень на два голоси для шкільної молоді на весняне свято пісні» (1926), «Збірник народних пісень в укладі на три голоси для ужитку шкільних хорів» (1927). Б. Яворський - педагог-новатор, який розробив власну систему музичного виховання, створив солоспіви та обробки українських народних пісень, а також теоретичні праці зі співу: «Вправи з голосоведення», «Вправи з утворенням схем ладового ритму», «Будова музичного твору у зв'язку з його виконанням» та ін.

Авторський посібник «Нотна грамота» (1919) М. Леонтовича, видатного композитора та педагога, укладача збірок народних пісень, вміщує тренувальні вправи для співу з листа, пояснення та пісенні зразки різних жанрів: веснянки, пісні-хороводи, побутові та історичні пісні, дитячі пісні-ігри. Особливо цінними є праці М. Леонтовича:

«Підручник для навчання співів у народних школах» (1920), «Практичний курс навчання співу у середніх школах України», збірки українських народних пісень.

З відкриттям в Україні музичних закладів різних рівнів розвивається мистецька освіта, яка передбачає опанування україноспіву від вчителя до учня в індивідуальній та колективній формах. Тут варто згадати кобзарські цехи, які діяли в Харкові, Києві та Полтаві і були спрямовані на опанування народної співо-гри. Згодом опанування культурою україноспіву базується на досвіді співаків-педагогів, які не лише викладали в школах, консерваторіях, а й розробляли наукові праці.

Історія вокальної педагогіки та мистецької освіти України багата на імена та здобутки, що стали національним надбанням та сьогодні вказують шлях до розвитку культури україноспіву. Виконавсько-педагогічний досвід українських співаків-викладачів Д. Євтушенка, Б. Гмирі, М. Менцинського, О. Муравйової, О. Мишуги, Ю. Юцевича, П. Голубєва, Б. Гнидя, В. Антонюк та наступних послідовників вокальної справи, описаний в наукових працях та апробований на практиці, слугує дороговказом до майбутнього становлення науково-практичних напрямків україноспіву.

Окрема сторінка в історії розвитку україноспіву належить народно-пісенному виконавству, зокрема, діяльності видатних діячів, які продовжили справу М. Лисенка та підняли народну пісню на найвищий мистецький рівень. Г. Хоткевич, П. Демуцький, Г. Верьовка, І. Сльота, А. Пашкевич, А. Авдієвський та багато інших професійних диригентів, композиторів, які стали керівниками народних хорових колективів, своєю творчістю розвинули школу народного україноспіву до сучасних днів. З Українського народного хору імені Г. Верьовки вийшла ціла плеяда яскравих солістів та педагогів вокалу, як Н. Матвієнко, М. Миколайчук, В. Ковальська, П. Павлюченко, Н. Цюпа, В. Ватаманюк та багато інших.

Нажаль, 2023 рік забрав з нашого світу двох видатних представниць україноспіву – народних артисток України Марію Миколайчук та Ніну Матвієнко. Про їх творчу діяльність вже написано багато і будуть ще дослідження, оскільки їх спільна участь в тріо «Золоті ключі» разом з народною артисткою України Валентиною Ковальською вражає своєю унікальністю, бездоганною вокальною майстерністю та широким пісенним репертуаром, а ще півстолітньою історією чистого акапельного виконання, яке навряд чи хтось колись повторить так довершено.

Втім, завершенням короткого огляду розвитку школи україноспіву в даній статті буде опис виконавсько-педагогічної спадщини Н. Матвієнко, яка була вчителем автора цих слів. Пройшовши професійну підготовку при студії, а згодом в хорі імені Г. Верьовки, працюючи солісткою тріо «Золоті ключі» та ансамблю солістів «Київська камерата», Н. Матвієнко реалізувала свою місію вчителя україноспіву при Київському національному університеті культури і мистецтв на кафедрі народнопісенного виконавства та музичного фольклору, де працювала близько двадцяти років. За цей час виховала десятки талановитих співаків, фольклористів та викладачів, які продовжують нести українську пісню на сценах України та світу, а також в освітні заклади.

Основою репертуару Н. Матвієнко була українська народна пісня в багатоманітності її жанрів та обробок – від акапельного співу до виступів з оркестрами та сучасними гуртами. Своїм прикладом народна артистка вражала не тільки шанувальників у залі, а й студентів у вокальному класі, оскільки кожне її заняття було творчим актом, чи то виставою, чи лекцією на тему народознавства чи імпровізаційним спектаклем. Багатство методів, вправ та асоціативних прийомів, широта світогляду та вміння зацентувати студентів на ключових позиціях правдивого служіння україноспіву – це неповний перелік всього, що може охарактеризувати Н. Матвієнко, як педагога.

Н. Матвієнко все своє життя присвятила українській пісні. Її репертуар зафіксований в архівних записах Українського радіо, у відеороліках з концертних виступів, в сольних аудіоальбомах та пісенних збірках. «Співає Ніна Матвієнко», «Ой

виорю нивку...», «Ой, ти, соловейку» - це не просто натхненні фрази, це великі пісенні збірки, впорядковані співачкою та подані з нотами і текстами для того, щоб їх надалі використовувати у вокально-педагогічній практиці. Справа продовження життя українській пісні на сцені, в побуті та освітньому просторі буде жити надалі в її учнях, серед яких лауреати міжнародних конкурсів Р. Лоцман, А. Друзюк, І. Рідош, А. Лотиш, Т. Матвієнко, С. Шевченко, Я. Пось, Ю. Новосад та багато інших.

Отже, школа україноспіву, яка бере свій початок з побутово-обрядової тисячолітньої традиції нашого народу та розвивається від корифеїв національного музичного мистецтва України М. Лисенка, К. Стеценка, М. Леонтовича і багатьох інших видатних діячів, сьогодні продовжується в учнях Н. Матвієнко та тих представників сучасної української культури, які зберігають пісенну спадщину та передають її підрастаючому поколінню на щасливе майбутнє.

Алла ЦАПКО

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У сучасному світі роль педагога має особливе значення в процесі розвитку суспільства. Педагоги є тими, хто бере на себе відповідальність за навчання та виховання наступного покоління, вони відіграють ключову роль у формуванні майбутнього суспільства країни. Формування лідерських якостей у здобувачів освіти є актуальною проблемою для закладів вищої педагогічної освіти, оскільки саме у студентські роки відбувається активне формування ціннісних орієнтацій, соціальної позиції, визначення життєвих пріоритетів молодого людини. Сьогодні здобувач вищої освіти може самостійно приймати рішення, висувати нові ідеї, розвивати лідерський потенціал. Тому, з метою створення педагогів-лідерів нового покоління, набуває актуальності проблема формування лідерських якостей здобувачів ЗВО.

Відповідно до закону України «Про вищу освіту» та проекту Стратегії розвитку вищої освіти України на 2021–2031 роки майбутні фахівці, що здобувають вищу освіту мають оволодівати й гнучкими навичками, які забезпечать їх здатність адаптуватися до реалій, що змінюються [1, 4]. До таких навичок належить і лідерство, як здатність до самоорганізації та організації інших у слідуванні до спільної мети.

Лідерство є важливою складовою професійного розвитку майбутніх педагогів. Формування лідерських якостей є необхідним етапом у процесі становлення високопрофесійних фахівців, які здатні досягати успіху в своїй професії та розуміють важливість лідерства в освіті. Педагог-лідер має вміло залучати до співпраці, розвивати свої професійні навички, мотивувати до самостійної роботи та стимулювати проявляти креативність. Це дозволяє забезпечити високу якість освіти та досягати результатів, які задовольняють вимоги сучасного суспільства.

Лідер повинен володіти необхідною інформацією, оскільки тільки людина, що володіє достатньою інформацією, може бути лідером у сучасному світі – світі інформаційних потоків і божевільних швидкостей. Але просто володіти інформацією недостатньо – важливо вміти фільтрувати інформаційні потоки, виділяти головне, відстежувати потрібні зв'язки, виділяти ключові елементи і розраховувати потрібні точки опори і впливу, а також вміти бачити межі різних систем і вміти виходити за їх межі. Тобто володіти навичками системного мислення, яке дуже важливе у роботі майбутніх педагогів [2].

Поділяємо думку науковців, що організація формування лідерських якостей є доволі складним та об'ємним процесом, адже це формування в більшій мірі має